

Etusivu>Perhe- ja perintöoikeudelliset asiat>Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Vanhempainvastuu: huoltajuus ja tapaamisoikeus

Belgia

1 Mitä lakitermi "lapsen huolto" käytännössä tarkoittaa? Mitä oikeuksia ja velvollisuuksia lapsen huoltajalla on?

Vanhempainvastuu eli huoltajuus on lasten suojelua ja edustamista koskeva oikeudellinen mekanismi. Se päättyy lapsen tullessa täysi-ikäiseksi tai täysivaltaiseksi. Vanhempainvastuuseen kuuluvat lasta ja hänen omaisuuttaan koskevat asiat. Sitä säännellään siviililain (*Code civil, Burgerlijk Wetboek*) 371–387 b ja 203 §:llä.

Lapsen huoltajuus kuuluu automaattisesti lapsen juridisille vanhemmille. Lapsen juridisia vanhempia ovat henkilöt, jotka laissa katsotaan tämän vanhemmiksi joko biologisen vanhemmuuden (isä, äiti) tai adoption perusteella. Belgiassa myös äidin naispuolinen kumppani voidaan tunnustaa lapsen toiseksi vanhemmaksi lain nojalla (*comaternité, meemoederschap*). Jos biologisia vanhempia ei katsota lapsen juridisiksi vanhemmiksi, he eivät ole tämän huoltajia. Lapsi pysyy vanhempiensa huollettavana siihen asti, kun hänestä tulee täysi-ikäinen (18 v.) tai täysivaltainen. Lapsen asumisjärjestelyjä, elatusta, terveyttä, valvontaa, kasvatusta, koulutusta ja hyvinvointia koskevat päätökset kuuluvat vanhemmille (siviililain 203 §).

Huoltajuuden osatekijöitä ovat määräysvalta lasta eli lapsen henkilöä koskevista asioista ja lapsen omaisuuden hoito sekä tietyt huoltajuuteen kuuluvat erityiset oikeudet. Lapsen henkilöön kohdistuva määräysvalta jaetaan edelleen huolto-oikeuteen eli lapsen kanssa elämiseen (lapsen hoitaminen ja valvominen sekä samassa taloudessa olevaa lasta koskevien kasvatuksellisten päätösten tekeminen) ja kasvatusoikeuteen (lapsen elatukseen, kasvatukseen ja koulutukseen liittyvä päätöksenteko). Lapsen omaisuuden hoito kattaa lapsen omaisuuteen kohdistuvan hallinnointioikeuden ja lakimääräisen käyttöoikeuden. Erityisillä oikeuksilla tarkoitetaan vanhempien päätösvaltaa lapsen avioliittoon, adoptioon ja täysivaltaisuuteen liittyvissä asioissa.

2 Kuka lapsen huoltaja yleensä on?

Alaikäisen lapsen huoltajia ovat yleensä lapsen molemmat vanhemmat yhdessä. Jos kummankin vanhemman vanhemmuus on vahvistettu, huoltajuuteen liittyvät etuoikeudet kuuluvat heille yhteisesti riippumatta siitä, asuvatko he yhdessä tai ovatko he naimisissa (siviililain 373 ja 374 §).

Jos jommankumman vanhemman suhdetta lapseen ei ole vahvistettu tai jos toinen vanhemmista on kuollut, poissaoleva tai kyvytön ilmaisemaan tahtonsa, huoltajuus on yksin toisella vanhemmalla.

Kummankin vanhemman oletetaan toimivan toisen vanhemman suostumuksella käyttäessään huoltajuuteen kuuluvia oikeuksiaan tilanteissa, joissa on osallisena (hyvässä uskossa toimivia) kolmansia (siviililain 373 §).

Perhetuomioistuin (*tribunal de la famille, familierechtbank*) voi myöntää yksinhuoltajuuden toiselle vanhemmista, jos vanhemmat eivät saa sovittua lapsen asumisjärjestelyistä, lapsen terveyttä, kasvatusta, koulutusta, vapaa-aikaa tai uskonnollista tai aatteellista suuntautumista koskevista tärkeistä päätöksistä tai jos kyseinen tuomioistuin katsoo, että vanhempien sopimus ei ole lapsen edun mukainen.

Siinä tapauksessa toisella vanhemmista säilyy tapauskohtaisesti määriteltujen ehtojen mukaisesti 1) valvontaoikeus; hänellä on toisin sanoen oikeus saada tietoja lapsen tilanteesta ja kääntyä toimivaltaisen perhetuomioistuimen puoleen, jos hän katsoo, ettei toinen vanhemmista ole ottanut lapsen etua huomioon; 2) oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita lapseen. Tämä yhteydenpito voidaan kieltää ainoastaan erittäin vakavin perustein (siviililain 374 §).

3 Voidaanko lapselle määrätä muu huoltaja, jos lapsen vanhemmat eivät kykene tai ovat haluttomia toimimaan lapsensa huoltajina?

Jos kumpikaan vanhemmista ei pysty toimimaan huoltajana, on pantava vireille lapsen huoltoasia (siviililain 375 §).

4 Kuinka huoltajuudesta päätetään silloin kun vanhemmat eroavat tai muuttavat erilleen?

Vanhempien asumus- tai avioero ei periaatteessa vaikuta huoltajuutta koskeviin sääntöihin. Oikeudellisena lähtökohtana on, että molemmat vanhemmat toimivat yhdessä lapsen huoltajina (ks. kohta 2). Yhteishuoltajuus tarkoittaa, että huoltajuuden osatekijät kuuluvat jatkossakin molemmille vanhemmille ja että kumpikaan ei voi yksin tehdä päätöksiä, jotka estäisivät toista vanhempaa käyttämästä omia oikeuksiaan. Vanhempi ei siis voi toimia ilman toisen vanhemman suostumusta. Aikataulujen ja käyttäytymissääntöjen kaltaiset asiat päättää kuitenkin se vanhemmista, jonka luona lapsi kulloinkin on. Vanhemmat voivat sopia huoltajuusjärjestelyistä keskenään lapsen etua kunnioittaen.

Jos he eivät pääse sopimukseen, heidän on saatettava asia perhetuomioistuimen käsiteltäväksi. Perhetuomioistuin voi päättää myöntää yksinhuoltajuuden toiselle vanhemmista (ks. kohta 2).

On sovittava lapsen asumisjärjestelyistä, väestörekisteriin ilmoitettavasta lapsen asuinpaikasta sekä siitä, miten kumpikin vanhempi osallistuu lapsen elatukseen, kasvatukseen ja koulutukseen.

5 Jos vanhemmat pääsevät sopimukseen lapsen huoltajuudesta, miten sopimus saadaan oikeudellisesti sitovaksi?

Vanhempien ei ole pakko viedä asiaa tuomioistuimen ratkaistavaksi, vaan he voivat tehdä lapsen huoltajuudesta sopimuksen. Sovittelun avuksi on mahdollista saada valtuutettu ja tehtävään koulutettu sovittelija (asianajaja, notaari tai muu valtuutettu sovittelija), johon vanhemmat voivat turvautua milloin tahansa – myös prosessin aikana (prosessilain (*Code judiciaire, Gerechtelijk Wetboek*) 1730 §).

Mikäli vanhemmat haluavat, että sopimus pannaan tarvittaessa täytäntöön, heidän on toimitettava se toimivaltaiselle perhetuomioistuimelle, joka varmistaa, että sopimus on lapsen edun mukainen.

Jos avioliitto on kariutunut lopullisesti (ks. "Avioero – Belgia"), vanhemmat voivat prosessin missä tahansa vaiheessa pyytää perhetuomioistuinta vahvistamaan sopimuksen lasta koskevista välimatista. Tuomari voi kieltäytyä vahvistamasta sopimusta, jos se ei ole lapsen edun mukainen.

Jos avioero perustuu yhteiseen päätökseen (ks. "Avioero – Belgia"), osapuolten on sovittava ennen avioeron voimaantuloa lapsen huoltoon liittyvistä toiminnoista (huoltajuus, oikeus ylläpitää henkilökohtaisia suhteita lapseen, lapsen omaisuuden hallinnointi) sekä siitä, miten kumpikin osallistuu lapsen elatukseen, kasvatukseen, koulutukseen sekä tämän terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen avioeroproessin aikana ja sen jälkeen. Yleinen syyttäjä antaa asiasta lausunnon, ja perhetuomioistuin voi poistaa sopimuksista kohdat, jotka tämä katsoo alaikäisen lapsen edun vastaisiksi, tai muuttaa niitä. Perhetuomioistuin myöntää avioeron ja vahvistaa alaikäisiä lapsia koskevat sopimukset.

6 Jos vanhemmat eivät pääse yksimielisyyteen lapsen huoltajuudesta, mitä muita keinoja asian ratkaisemiseksi on tuomioistuinkäsittelyn lisäksi?

Kun asia on pantu vireille, kirjaa (*greffier, griffier*) tiedottaa osapuolille mahdollisuudesta käyttää sovittelu- tai välimiesmenettelyä tai muuta rauhanomaista riitojenratkaisumenetelmää (prosessilain 1253 b §:n 1 momentti). Lisäksi tuomioistuin voi milloin tahansa ehdottaa osapuolille sen tutkimista, onko välimies- tai sovittelumenettely mahdollinen. Kummankin osapuolen suostumuksella se voi lykätä asian käsittelyä, jotta nämä voivat tutkia, voidaanko asiassa päästä sopimukseen tai voiko sovittelu tarjota ratkaisun, tai se voi palauttaa asian sovitteluelimelle (prosessilain 1253 b §:n 3 momentti).

Jos osapuolet pääsevät sopimukseen, tuomioistuin vahvistaa kyseisen sopimuksen edellyttäen, ettei se ole selvästi lapsen edun vastainen (prosessilain 1253 b §:n 2 momentti).

Kumpi tahansa osapuoli voi ehdottaa sovitteluun turvautumista myös silloin, kun asia ei ole tuomioistuinkäsittelyssä (prosessilain 1730 §). Valtuutetun sovittelijan avulla aikaansaatua sopimus voidaan sekin vahvistaa edellä esitetyin edellytyksin.

Osapuolet voivat aina myös käyttää asiantuntijoiden (esim. sosiaalityöntekijöiden, psykologien ja lapsipsykiatrien) palveluja neuvojen saamiseksi tai pyytää asiantuntijan kuulemista oikeudenkäynnissä. Yleinen syyttäjä voi tuomioistuinkäsittelyn puitteissa kuulla sosiaaliviranomaisia tietojen saamiseksi asianomaisista lapsista, ja perhetuomioistuin ottaa huomioon lasten oman mielipiteen (prosessilain 1253 b §:n 6 momentti).

7 Jos vanhemmat vievät asian oikeuteen, mistä lapseen liittyvistä asioista tuomari voi päättää?

Perhetuomioistuimen on ratkaistava huoltajuuskysymys, jos vanhemmat eivät pääse sopimukseen, jos he pääsevät vain osittaiseen sopimukseen tai jos sopimus ei ole lapsen edun mukainen. Ratkaisussa otetaan huomioon vanhempien ja lapsen (mikäli tämä on riittävän vanha ilmaisemaan tahtonsa) toiveet, kokonaistilanne ja tapauksen olosuhteet. Tuomioistuimelle esitettävät kysymykset voivat koskea muun muassa seuraavia seikkoja:

– yhteishuoltajuus tai yksinhuoltajuus (ks. kohta 2),

– väestörekisteriin lapsen pääasialliseksi asuinpaikaksi ilmoitettava osoite (= hänen asuinpaikkansa),

– lapsen asumisjärjestelyt (jos sopimukseen ei päästä ja jos kyseessä on yhteishuoltajuus, paras ratkaisu olisi, että lapsi voi asua tasapuolisesti kummankin vanhemman luona, mikäli vähintään toinen vanhemmista vaatii sitä. Mikäli tämä ei ole kaikkein tarkoituksenmukaisin ratkaisu, voidaan harkita pidennettyjä oleskeluja lapsen toissijaisessa asuinpaikassa tai muita vastaavia ratkaisuja. Perhetuomioistuin ottaa huomioon konkreettiset olosuhteet ja lapsen ja vanhempien edun),

– elatusapu (kummankin vanhemman on mahdollisuuksiensa mukaan vastattava kuluista, jotka liittyvät lapsen asumiseen, elatukseen, terveyteen, valvontaan, kasvatukseen, koulutukseen ja hyvinvointiin).

Perhetuomioistuin voi tarvittaessa vahvistaa myös sen, miten osapuolet osallistuvat lapsen kasvatukseen ja koulutukseen. Osapuolet voivat tapauksen mukaan pyytää perhetuomioistuinta ratkaisemaan käytännön kysymyksiä, kuten lomien ja tiettyjen kulujen jakaminen vanhempien kesken, koulun valinta, jne.

8 Jos tuomioistuin päättää, että huoltajuus kuuluu yksin toiselle vanhemmista, tarkoittaako tämä, että hän saa päättää kaikista lasta koskevista asioista yksymättä toiselta vanhemmalta?

Se, että toisella vanhemmista on yksinhuoltajuus, ei tarkoita sitä, että kyseisellä vanhemmalla on yksinvalta lasta koskevista päätöksistä. Tapauskohtaisesti on voitu sopia erilaisista järjestelyistä. Toinen vanhemmista säilyttää muun muassa oikeuden valvoa lapsen kasvatusta (ks. kohta 2).

Lapsen kanssa muuttaminen ilmoittamatta asiasta toiselle vanhemmalle voi vaikuttaa muun muassa lapsen asumisjärjestelyihin ja oikeuteen ylläpitää henkilökohtaisia suhteita. Tällöin osapuoli, jolle ei ole ilmoitettu asiasta tai joka vastustaa muuttoa, voi kääntyä perhetuomioistuimen (siviililain 374 ja 387 a §) tai – jos on kyseessä ehdottoman kiireellinen asia – väliatoimista päättävän tuomarin puoleen (prosessilain 584 §:n 4 momentti).

9 Jos tuomioistuin päättää, että vanhemmilla on yhteishuoltajuus, mitä se käytännössä merkitsee?

(Ks. 2 kohta.) Yhteishuoltajuus tarkoittaa, että huoltajuuden osatekijät (lapsen huolto ja kasvatusta sekä lakimääräinen oikeus lapsen omaisuuden hallinnointiin ja käyttöön) kuuluvat jatkossakin molemmille vanhemmille ja että kumpikaan ei voi yksin tehdä päätöksiä, jotka estäisivät toista vanhempaa käyttämästä omia oikeuksiaan. Vanhempi ei siis voi toimia ilman toisen vanhemman suostumusta. Aikataulujen ja käyttäytymissääntöjen kaltaiset asiat päättää kuitenkin se vanhemmista, jonka luona lapsi kulloinkin on. Kummankin vanhemman oletetaan toimivan toisen vanhemman suostumuksella käyttäessään huoltajuuteen kuuluvia oikeuksiaan tilanteissa, joissa on osallisena (hyvässä uskossa toimivia) kolmansia (siviililain 373 §).

10 Minkä tuomioistuimen tai viranomaisen puoleen tulee kääntyä, jos halutaan laittaa lapsen huoltoasia vireille? Mitä muodollisuuksia tähän liittyy ja mitkä asiakirjat hakemukseen tulee liittää?

Prosessilain 572 a §:n 4 momentin nojalla perhetuomioistuin käsittelee hakemukset, jotka koskevat huoltajuutta, alaikäisen lapsen asumisjärjestelyä tai vanhemman oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita alaikäisiin lapsiin. Se, mitä asiakirjoja hakemukseen on liitettävä, riippuu asian vireillepanotavasta.

11 Mitä menettelyä näissä asioissa sovelletaan? Onko kiireellisiä tilanteita varten erityistä menettelyä?

Tietyt perhetuomioistuimen toimivaltaan kuuluvat tapaukset, jotka koskevat mm. huoltajuutta, asumisjärjestelyä ja oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita, katsotaan lain mukaan kiireellisiksi ja voidaan panna vireille joko kontradiktorista menettelyä koskevalla hakemuksella (*requête contradictoire*, *tegensprekelijk verzoekschrift*), haasteella tai yhteisellä hakemuksella. Asia ratkaistaan väliatoimiin sovellettavan menettelyn mukaisesti. Jos vireillepano tehdään haasteella, määräaika on vähintään kaksi vuorokautta (ks. prosessilain 1035 §:n 2 momentti). Muutoin käsittelyn aloittava oikeudenistunto järjestetään viimeistään 15 vuorokauden kuluessa siitä, kun hakemus on jätetty kirjaamoon (prosessilain 1253 b §:n 4 momentin 2 kohta).

Kaikissa alaikäisiä lapsia koskevista tapauksista osapuolten on osallistuttava henkilökohtaisesti käsittelyä aloittavaan oikeudenistuntoon, istuntoihin, joissa käsitellään lapsia koskevia kysymyksiä, ja asianosaisten kuulemiseksi pidettäviin istuntoihin (prosessilain 1253 b §:n 2 momentin 1 ja 2 kohta). Alaikäisellä on oikeus tulla kuulluksi kysymyksissä, jotka koskevat huoltajuutta, asumisjärjestelyä ja oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita (prosessilain 1004 §:n 1 momentin 1 kohta).

12 Myönnetäänkö oikeudenkäyntikuluihin oikeusapua?

Oikeusavun myöntämiseen sovelletaan yleisiä säännöksiä (ks. ”Oikeusapu – Belgia”).

13 Voiko lapsen huoltoa koskevaan päätökseen hakea muutosta?

Silloin kun avioero perustuu yhteiseen päätökseen, osapuolet ovat sopineet huoltajuudesta, yleinen syyttäjä on antanut lausunnon ja perhetuomioistuin on vahvistanut asianomaiset sopimukset ja tuominut osapuolet avioeroon, muutoksenhakuun ei periaatteessa ole perusteita.

Muussa tapauksessa huoltajuutta koskevaan päätökseen on mahdollista hakea muutosta määräajassa, jonka kesto on yleensä yksi kuukausi. Määräaika alkaa siitä, kun tuomio annetaan tiedoksi joko haastemiehen välityksellä (*signification*, *betekening*) tai postitse (*notification*, *kennisgeving*) (muutoksenhaku yksipuolisesta hakemuksesta annettuun määräykseen). Joskus tuomion julistamista lykätään (esim. syyttäväviraston pyynnöstä) määräajan alkamisen lykkäämiseksi.

14 Joissain tapauksissa lapsen huoltoa koskevan päätöksen täytäntöönpanoa täytyy hakea tuomioistuimelta tai toiselta viranomaiselta. Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Mahdollisista pakkokeinoista määrää sama perhetuomioistuin, joka on vahvistanut joko lapsen oleskeluajat kummankin vanhemman luona tai toisen vanhemman (tai kolmannen osapuolen) oikeuden pitää yllä henkilökohtaisia suhteita lapseen (siviililain 387 b §:n 1 momentin 5 kohta). Kyseinen tuomioistuin päättää, millaisia pakkokeinoja tilanne edellyttää ja miten ne toteutetaan lapsen edun mukaisesti, ja nimeää niin tarpeelliseksi katsoessaan henkilöt, joilla on valtuudet mennä ulosottomiehen mukana panemaan päätös täytäntöön. Perhetuomioistuin voi määrätä uhkasakon varmistaakseen, että päätöstä myös noudatetaan.

15 Millä tavoin tulee menetellä, jos halutaan, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan ja pannaan täytäntöön tässä jäsenvaltiossa?

Periaatteessa kaikki missä tahansa EU:n jäsenvaltiossa (paitsi Tanskassa) annetut huoltopäätökset on asetuksen (EY) N:o 2201/2003 (nk. Bryssel II a asetus) mukaisesti tunnustettu automaattisesti 1. maaliskuuta 2005 lähtien. Tapaamisoikeutta ja siepatun lapsen palauttamista koskevia päätöksiä lukuun ottamatta päätösten täytäntöönpano edellyttää kuitenkin täytäntöönpanohakemuksen tekemistä perhetuomioistuimelle, joka tekee päätöksen välitoimiin sovellettavan menettelyn mukaisesti.

Kyseistä yksinkertaistettua menettelyä ei kuitenkaan sovelleta päätöksiin, jotka on tehty avioeromenettelyn ulkopuolella ennen edellä mainittua päivämäärää. Tällöin on aiheellista soveltaa tavanomaista tuomioiden tunnustamis- ja täytäntöönpanomenettelyä.

16 Minkä tuomioistuimen puoleen tulee tässä jäsenvaltiossa kääntyä, jos halutaan vastustaa sitä, että toisen jäsenvaltion tuomioistuimen antama huoltajuuspäätös tunnustetaan? Mitä menettelyä tällaisissa tapauksissa sovelletaan?

Kuka tahansa asianosainen voi pyytää perhetuomioistuinta jättämään ulkomailla annetun päätöksen tunnustamatta. Tuomioistuin voi lykätä ratkaisun tekemistä, jos kyseiseen päätökseen on haettu muutosta maassa, jossa se on tehty.

17 Mitä lakia tuomioistuin soveltaa lapsen huoltoa koskevassa oikeudenkäynnissä silloin kun lapsi tai osapuolet eivät asu tässä jäsenvaltiossa tai kun he ovat eri maiden kansalaisia?

Belgialaiset tuomioistuimet soveltavat periaatteessa sen maan lakia, jossa lapsen vakituinen asuinpaikka sijaitsee.

Jos asuinpaikan laki ei kuitenkaan takaa lapselle tai tämän omaisuudelle riittävää suojaa, asiassa sovelletaan sen maan lakia, jonka kansalaisuus lapsella on. Belgian lakia sovelletaan, jos asiassa sovellettavassa ulkomaisessa laissa säädettyjen toimenpiteiden toteuttaminen osoittautuu aineellisesti tai oikeudellisesti mahdottomaksi.

Tämä verkkosivu on osa [Sinun Eurooppasi](#) -sivustoa.

[Anna palautetta](#) sisällön hyödyllisyydestä.

This webpage is part of an EU quality network

Päivitetty viimeksi: 15/12/2020

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät Euroopan oikeudellisen verkoston kansalliset yhteysviranomaiset. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Komissio tai Euroopan oikeudellinen verkosto eivät ole vastuussa tiedoista, joita esitetään tai joihin viitataan tällä sivustolla. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.